

8. Официальный сайт Community Research and Development Information Service (CORDIS) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.cordis.europa.eu
9. Патон Б. Инновационный путь развития экономики Украины / Б. Патон // Вестн. НАН Украины. – 2001. – № 2. – С. 11–15.
10. Федулова Л. И. Состояние и проблемы Украины в контексте развития рынков высокотехнологичных товаров и услуг / Л. Федулова // Наука и инновации. – 2009. – Т. 5, № 3. – С. 40–48.
11. Майданик И. Интеллектуальная миграция в Украине в контексте международного научного сотрудничества / И. Майданик // Україна: аспект праці. – 2009. – № 5. – С. 34–38.
12. Денисюк В. А. Факторы межгосударственного научно-технологического сотрудничества в инновационной стратегии развития экономики Украины / В. Денисюк, В. Соловьев // Наука и науковедение. – 2001. – № 4. – С. 11–25.

Надійшла до редколегії 17.04.2012 р.

УДК 371.13

Н. П. Мешко, О. В. Тарабара

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ИННОВАЦИОНА ДОМІНАНТА В СУЧАСНІЙ ОСВІТНІЙ ПАРАДИГМІ

Подано аналіз моделі вищої освіти в інноваційному постіндустріальному суспільстві, досліджено проблеми інноваційного менеджменту в університетах України та запропоновані шляхи їх вирішення, підкреслено роль держави у трансформаційних процесах.

Ключові слова: постіндустріальне суспільство, модель вищої освіти, інноваційний менеджмент, диверсифікація освіти.

Дано описание модели высшего образования в инновационном постиндустриальном обществе, исследованы проблемы инновационного менеджмента в университетах Украины и предложены пути их решения, подчеркнута роль государства в трансформационных процессах.

Ключевые слова: постиндустриальное общество, модель высшего образования, инновационный менеджмент, диверсификация образования.

The article deals with the description of a model of higher education in innovative postindustrial society. The problems of innovation management are outlined and possible solutions are proposed. The important role of government in the transformation process is proved.

Key words: postindustrial society, model of higher education, innovation management, diversification of education.

Вступ. Існуюча в світовій економіці стійка тенденція до підвищення ролі освіти, знань та інновацій стала важливою рисою і однією з вагомих причин випереджаючого розвитку промислово розвинутих країн. Нові знання, на базі яких створюються ефективні виробничі технології, випускається високоякісна продукція та змінюється організація управління виробництвом, дають основну частку приросту ВВП, продуктивності праці і капіталу в цих державах. Країни, що не встигають за розвитком глобальних технологій, не мають змоги утримувати свої життєві стандарти навіть на існуючому рівні, не кажучи про його підвищення. Подальший соціально-економічний розвиток України значною мірою залежить від ефективності функціонування системи вищої освіти, яка створює конкретні

умови і можливості для формування інтелектуального капіталу, а отже і для інноваційного розвитку економіки держави.

Вимоги нового суспільства знань та інформації, проблеми та теоретичні засади модернізації вищої освіти в Україні розглядалися в працях вітчизняних та зарубіжних авторів, зокрема В. Андрущенко, М. Згуровського, М. Квієка, Г. Макбурні, Я. Садлака, В. Кременя, М. Ладижця, С. Сидоренка, В. Садовничого, О. Тихонова, В. Сергеева та ін. Аналітичний огляд цих досліджень дозволив визначити низку проблем, характерних для сучасного етапу розвитку університетської освіти.

Постановка завдання. Розвиток економіки знань пов'язаний з інтенсивними процесами становлення нової, відмінної від класичної, освітньої парадигми, підґрунтям якої є зміна фундаментальних уявлень про людину та її вдосконалення шляхом освіти. На сучасному етапі актуальними є питання стратегічного інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності економіки України. Тому важливим є дослідження характерних рис і можливостей модернізації інноваційного менеджменту в українських університетах з метою наближення освіти до потреб постіндустріальної економіки.

Мета дослідження полягає у визначенні основних вимог нової постіндустріальної парадигми освіти, головних проблем інноваційного менеджменту в університетах України та пошуку ефективних напрямів їх вирішення. Для досягнення мети обрано такі методи дослідження: аналітичний огляд наукових джерел з даної проблеми, порівняльний та статистичний методи, метод аналізу та синтезу результатів.

Результати. Аналіз динаміки макроекономічних показників розвинутих країн світової економіки свідчить про те, що збільшення людського капіталу на один відсоток приводить до прискорення темпів зростання ВВП на душу населення на 1–3 % [1]. Рівень досягнень у науково-технічній сфері став головним орієнтиром стратегічного розвитку економічної потужності країн, підвищення їх національного статусу та міжнародної конкурентоспроможності.

Із розвитком суспільства та економіки знань пов'язані інтенсивні процеси становлення нової, відмінної від класичної, освітньої парадигми, підґрунтям якої є зміна фундаментальних уявлень про людину та її удосконалення через освіту.

Утилітарний підхід до вищої освіти почав формуватися напередодні Другої світової війни, особливо у Сполучених Штатах Америки, де набуває поширення новий тип вченого і організації науки: розробки і дослідження зосереджуються навколо конкретних, головним чином прикладних проблем, учені не стільки викладають, скільки працюють над проектами різного типу. Втрачається університетський характер ученого, він стає насамперед діловою людиною. Його престиж більше залежить від кількості грантів, ніж від блиску і глибини його лекцій. Тобто утилітарна, ринкова тенденція – це прагнення до професійної освіти, оскільки виробництво завжди має потребу в добре підготовлених фахівцях, у той час як ліберальна освіта наполягає на прийнятті цінності знання безвідносно до його практичної користі.

Генеza ринкового підходу до вищої освіти в університетах пов'язана з процесами глобалізації та становленням епохи постмодернізму, для якої властиве підпорядкуванням науки і освіти законам ринкової економіки: наука перетворилася в безпосередню продуктивну силу, що призвело до виникнення специфічно капіталістичних способів її експлуатації.

Вимоги ринку сьогодні багато в чому формують статус сучасних університетів, які посідають значуще місце в економіці США. В американських університетах навчається близько 15 млн студентів, що проживають у понад 3 900 кампусах. Вищі навчальні заклади завжди були помітним економічним чинником національної економіки. Для порівняння: на початку XIII ст. у Парижі мешкало

3500 студентів, у той час як населення Парижа становило 150 тис. осіб. Починаючи із середини ХХ ст. ринкові норми переступили університетський поріг. Якщо в 1940-х рр. студенти ще не сприймалися адміністративним корпусом як клієнти або споживачі, котрим належить відповідна сатисфакція, то сьогодні ситуація докорінно змінилася і мова вже йде про освітній сервіс [2]. Стає все помітнішим розрив між тими ВНЗ, які є чутливими до вимог ринку, і тими, що дотримуються традиційних форм освіти.

Із еволюцією систем вищої освіти від елітарної вищої школи до більш демократичної масової вищої школи та зміщення акценту з викладання на засвоєння знань студенти стають більш важливими дійовими особами як основні клієнти, споживачі, що навчаються. Таким чином, ринковий підхід до вищої освіти означає, що ВНЗ «виробляють» лише той продукт, який користуватиметься попитом на ринку, а такий підхід зорієнтований суто на отримання прибутку. Навчальні заклади «продають» освіту будь-кому, хто здатен заплатити запропоновану ціну. Такі зміни зумовили необхідність створення належних організаційних та управлінських механізмів для реалізації цих нових ролей і вирішення нових складних завдань, які вони із собою несуть. Зокрема, ВНЗ повинні навчитися проводити оцінку потреб і проблем бенефіціарів, надавати студентам інформацію і спрямовувати їх у виборі професії, допомагати студентам-інвалідам та малозабезпеченим студентам, а також підтримувати зв'язки зі своїми випускниками, виступаючи в ролі ресурсного джерела для працевлаштування студентів та залучення фінансування. Формування інноваційного суспільства призвело до структурних змін у системі вищої освіти (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння моделей вищої освіти [3, 4]

Вища освіта в традиційному суспільстві	Вища освіта в інноваційному постіндустріальному суспільстві
Елітарна вища освіта, селективний доступ	Масова вища освіта, висока доступність
Орієнтація на закриту економіку	Орієнтація на відкриту економіку
Відповідність невисокій динаміці виробництва	Відповідність високій динаміці виробництва
Навчання у ВНЗ завершується отриманням диплома	Навчання у ВНЗ як початковий етап навчання впродовж життя
Підпорядкування студентів стандартам і запропонованим ВНЗ програмам	Індивідуальна стратегія навчання, формування індивідуального комплексу знань
Формування компетенцій і навичок	Формування здатності виробляти нові знання
Підготовка фахівців за рахунок коштів державного бюджету	Підготовка фахівців за рахунок різних джерел
Перевага процесів стандартизації	Перевага процесів диференціації
Результат навчання – засвоєння встановленого програмою обсягу інформації	Процес навчання – навчити вчитися
Роль студента – переважно пасивна	Роль студента – переважно активна
Роль викладача – провідна (джерело знань)	Роль викладача – консультативна (менеджер, режисер)
Форми подання знань – у «готовому вигляді», за зразком, із переважанням вербальних методів і текстових форм	Форми подання знань – різноманітні, переважно активні форми (ігрові, проблемні, ініціація самостійної роботи, пошуку та ін.)
Форма навчальної діяльності, що переважає, – фронтальна (лекції) та індивідуальна (підготовка до семінарів і контрольних)	Форма навчальної діяльності, що переважає, – широке використання колективних і групових форм навчальної роботи
Використання знань – переважно в типових завданнях, для підготовки до контрольних процедур	Використання знань – акцент на прикладне застосування в реальних умовах

Звернемо увагу на відсутність у сучасній освітній парадигмі акценту на повноту та обсяг професійних знань, так високо цінованих при традиційному під-

ході. Очевидно, що сьогодні знання перетворюються з мети освіти на засіб, покликаний навчити людину здобувати освіту і розвиватися протягом усього життя. Для організації такого навчання оптимальним вбачається спосіб проектування й організації освітнього процесу, при якому:

- основний акцент робиться на організацію активних видів пізнавальної діяльності того, кого навчають;
- викладач виступає в ролі педагога-менеджера і режисера навчання;
- той, кого навчають, є суб'єктом діяльності разом із викладачем, а його особистий розвиток є однією з головних освітніх цілей.

Необхідність переорієнтувати вищу освіту на виконання функцій чинника економічного зростання спричинила становлення системи освіти як ринку освітніх послуг, попит на який існує з боку держави, приватного сектора, громадських організацій. Саме споживачі на такому ринку формують замовлення на ті чи інші послуги освіти, на підготовку певного фахівця, наукові та технологічні розробки. Наприклад, у США попит значною мірою фокусується на дослідних університетах. За оцінками аналітиків ринку освітніх послуг, саме університети відтворюють і будують американське суспільство, яке ґрунтується на знаннях. Вони відіграють найважливішу роль у технологічному, економічному та культурному розвитку США, оскільки готують американських лідерів, особливо вчених, інженерів, медиків та представників інших професій. Інноваційна діяльність університетів є найкращим гарантом якості знань [1].

На нашу думку, загальні теоретичні підходи щодо модернізації вищої освіти базуються на тому, що розвиток суспільства має здійснюватися через освіту. Тож модернізація освіти, по суті, є формуванням майбутньої моделі подальшого трансформування суспільства. Інноваційні підходи до модернізації освіти мають забезпечити розвиток інтелектуального потенціалу сучасної економіки знань (табл. 2).

Таблиця 2

**Взаємозв'язок характерних рис економіки знань
та цілей модернізації вищої освіти [5]**

Характерні риси економіки знань	Цілі модернізації вищої освіти
Поширення максимально гнучких та нелінійних організаційних форм виробництва та соціальної сфери	Демократизація, масовість та доступність вищої освіти, формування ринкових відносин у системі вищої освіти
Включення процесів отримання і оновлення знань в усі виробничі та суспільні процеси	Освіта впродовж життя, масова готовність до перенавчання
Трансформація провідної основи соціального становища людини в суспільстві – від матеріального капіталу і отримання вищої освіти як єдиного процесу до соціального капіталу і здатності до адаптації в умовах мінливого ринку праці	«Прицеплення цінностей», формування здатності працювати в колективі
Формування інноваційного контуру економіки знань, який базується на відборі та опануванні інновацій, виділенні компетентних працівників, пошуку та оцінці впровадження нового	Диверсифікація способів отримання знань, формування індивідуального комплексу знань як основи індивідуальної конкурентоспроможності, масовість креативних компетенцій

Економіка знань вимагає наближення освіти до потреб постіндустріальної економіки шляхом перетворення її на найважливішу галузь економіки. Вона виконує принципово нову роль – не просто важливого складника соціальної сфери, а бази «нової системи створення матеріальних цінностей, заснованої не на силі м'язів, а на силі інтелекту» [6].

Освіта відіграє все відчутнішу роль у нагромадженні та розвитку людського капіталу, за рахунок якого в розвинених країнах формується до 75 % національ-

ного багатства. Неможливо досягти зростання добробуту країни без підвищення значення людського капіталу, а отже й вітчизняної освіти.

В умовах формування економіки знань постає питання про необхідність упровадження нових форм отримання вищої освіти. Урізноманітнення в сфері вищої освіти – це, безперечно, відповідь на масовий попит на неї, що передбачає навчання впродовж життя, індивідуалізацію освітніх потреб, перехід від традиційної функції вищої освіти – передачі (трансляції) знань – до виконання значної соціальної ролі, удосконалення напрямів підготовки та введення нових дисциплін, озброєння фахівців творчою методологією проектування і передбачення можливих наслідків професійної діяльності. «Так само, як генетична різноманітність сприяє збереженню видів, різноманітність системи освіти підвищує шанси суспільства на виживання» [4].

Аналіз основних досягнень європейських та американських університетів у питаннях менеджменту вищої освіти дозволив виділити найефективніші форми диверсифікації вищої освіти:

- дистанційна форма навчання;
- індивідуалізовані системи навчання;
- метод проектів – система навчання, в якій навчаються, набуваючи нового досвіду (знання, вміння тощо) у процесі планування та виконання завдань практично-життєвої спрямованості, що поступово ускладнюються;
- модульне навчання – метод навчальних одиниць, згідно з яким навчальні матеріали складаються з окремих закінчених навчальних модулів, які мають практичну, у тому числі професійну спрямованість на засвоєння певних практичних дій;
- лекція-панель, коли в дискусії беруть участь кілька висококваліфікованих викладачів-експертів, що висловлюють перед студентами кожен свою думку. Обговорення тієї чи іншої проблеми відомими фахівцями дозволяє показати студентам різноманітність думок та підходів щодо її вирішення;
- «віртуальні університети» – мережеві об'єднання університетів, що надають можливість навчатися одночасно в кількох освітніх установах на базі (комбінованого) навчального плану.

Підготовка фахівців у вищих навчальних закладах України здійснюється за двома найбільш поширеними формами: очною та заочною. Реформа вітчизняної вищої освіти дозволить з часом взагалі відмовитись від заочної форми навчання, трансформувавши її в прогресивнішу форму – дистанційну. Це забезпечить один із провідних принципів Болонського процесу – навчання впродовж життя, але дистанційна форма навчання може стати реальністю лише після розробки належного технологічного і ресурсного забезпечення.

Що стосується аспекту фінансування галузі, то вартим уваги в цьому контексті є досвід країн із традиціями платного навчання, де сформовано систему різноманітного застосування способів і програм розширення доступності до вищої освіти для представників малозабезпечених категорій населення та обдарованої молоді. Ми вважаємо, що доцільно йти шляхом розширення доступності вищої освіти, розвиваючи кредитування, надання права позаконкурсного зарахування до вищого навчального закладу (наприклад, для військовослужбовців-контрактників), систематизації пільг для інвалідів, сиріт, інших категорій [7]. Окрім цього вже на часі запровадження практики надання грантів і стипендій різних фондів та приватного бізнесу, а також пільг самих навчальних закладів; розвиток практики цільової підготовки фахівців із вищою освітою на замовлення та за рахунок роботодавців.

На жаль, в Україні інтеграційні процеси на рівні «університет – замовник – випускник» розвинені дуже слабо. Так, за підсумками 2009 р. за рахунок коштів юридичних осіб в Україні були прийняті на навчання 52 молодших спеціалісти

(із 145,1 тис.), 923 бакалаври (із 315,6 тис.), 686 спеціалістів (із 277,0 тис.), 94 магістри (із 98,2 тис.) [7]. Низька інвестиційна активність роботодавців у фінансуванні підготовки молодих кадрів у поєднанні з такими негативними факторами, як падіння доходів домогосподарств, ускладнення процедури доступу до кредитів на потреби навчання, гальмують розвиток системи вищої освіти, знижують її конкурентоспроможність та інтеграційний потенціал розвитку.

Заснована на знаннях постіндустріальна економіка формує все більший попит на працівників із вищою освітою. За даними Світового банку, кількість робочих місць, для яких потрібна університетська підготовка, зростає значно вищими темпами, ніж кількість робочих місць нижчої кваліфікації. За даними Міністерства праці США, у період з 1998 р. по 2008 р. кількість посад, які потребують ступеня магістра, в середньому зростала на 19 %, а диплома про середню спеціальну освіту – на 31 % при збільшенні кількості робочих місць на 14 %. Вища освіта позначається передусім на заробітній платні: у працівників із вищою освітою приріст зарплатні є значно суттєвішим, причому ця закономірність простежується як у розвинених країнах, так і в тих, що розвиваються [4]. Щорічник ОЕСР 2011 р. «Погляд на освіту. Показники ОЕСР» наводить дані про приватну внутрішню норму прибутковості для індивіда від вищої освіти: загалом по країнах ОЕСР вона становить 11,5–12,4 %, причому найвищий рівень досягнуто в Чеській республіці (17,6 %), Угорщині (20 %), Польщі (21,4 %), Португалії (18,5 %) та Туреччині (19,3 %) [8]. До того ж кваліфіковані кадри мають кращі можливості щодо працевлаштування.

В Україні цей процес можна проілюструвати даними, які свідчать про те, що кількість студентів вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації та різних форм власності за роки незалежності зросла з 1,6 млн (у 1991/92 н. р.) до 2,8 млн (2007/08 н. р.), після чого відбулося певне зменшення контингенту студентів – до 2,6 млн у 2009/10 н.р., що пов'язано з особливостями демографічної ситуації.

Це, безумовно, є позитивним з огляду на зайнятість молоді продуктивним видом діяльності – навчанням. Однак даний процес у нашій країні є ще досить суперечливим, оскільки приріст в основному забезпечує розширення комерційних відділень державних навчальних закладів, у той час як значна частина випускників не знаходить роботи за спеціальністю, тобто на ринку праці в економіці спостерігається досить значна невідповідність попиту і пропозиції. Розв'язання цієї суперечності можливе за умови створення високотехнологічної економіки (економіки знань), яка «здійснюватиме запит на кваліфіковані кадри, щоб забезпечити свою конкурентоспроможність... А це завдання виходить за рамки власне системи освіти і, на жаль, для України стане досяжним у далекому майбутньому» [9].

Нині в Україні значна кількість випускників вищих навчальних закладів не знаходить роботи за фахом. Зокрема, статистичні дані свідчать, що при потребі економічної системи у працівниках освіти впродовж 2007 р. на рівні 4 тис. осіб (лише у вересні ця цифра становила більше 5 тис. осіб, що пояснюється необхідністю укомплектувати кадри на початок навчального року) кількість випускників за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» у 2007/08 н. р. становила 36,0 тис. осіб, причому 12,9 тис. із них навчалися за рахунок державного бюджету, ще 1,8 тис. – за рахунок місцевих бюджетів [7].

Висновки. Вища освіта в інноваційному постіндустріальному суспільстві характеризується спрямованістю на високу доступність, неперервне навчання впродовж усього життя, індивідуальну стратегію навчання, перевагу процесів диференціації, на активну роль студента та консультативну роль викладача, широке використання інноваційних форм навчання.

Заснована на знаннях постіндустріальна економіка формує все більший попит на працівників із вищою освітою. Але в Україні значна частина випускни-

ків не знаходить роботи за спеціальністю, тобто на ринку праці та в національній економіці спостерігається досить висока невідповідність попиту і пропозиції. Розв'язання цієї суперечності можливе за умови створення високотехнологічної економіки, що «здійснюватиме запит» на кваліфіковані кадри, щоб забезпечити свою конкурентоспроможність, а університети, у свою чергу, забезпечуватимуть економіку необхідними кадрами. Тож модернізація освіти, по суті, є формуванням майбутньої моделі подальшого трансформування українського суспільства.

Для того щоб українська освіта відповідала вимогам сучасності, необхідно перетворити освіту на найважливішу галузь економіки, використовувати нові підходи до підготовки освітньо-професійних кадрів та до фінансування галузі, сформувати ефективну взаємодію та рівновагу ринку освітніх послуг і ринку праці.

Поки приватна освіта не стала якісним конкурентом державній, велика роль у трансформуванні інноваційного менеджменту в університетах належить державі. Для цього необхідно, по-перше, визнання для університетів обов'язковими реальних, а не фіктивних свобод викладання і навчання, що передбачає принципово інший підхід до організації навчального процесу. Запровадження університетської автономії у контексті академічних свобод відкриє перед університетами нові можливості. Розвиток академічних свобод розглядається в тісному зв'язку з іншими демократичними цінностями, адже університет є частиною суспільства [10]. Тому, потрапляючи до університету, людина виховується в атмосфері активної відповідальності за все суспільство.

По-друге, потрібне впровадження інноваційної державної політики підбору та атестації університетських кадрів, приведення в дію реального механізму конкурсного відбору на державному рівні, виявлення та залучення до роботи на кафедрах кращих наукових сил (перш за все талановитої молоді, яка в іншому випадку продовжить залишати країну, щоб знайти для себе місце в зарубіжних університетах).

По-третє, необхідно нарощувати інфраструктуру університетської науки, яка дає можливість здійснювати навчальний процес і виконувати наукові дослідження на сучасному світовому рівні. Контроль за цим знову-таки має належати державі, щоб уникнути нецільового та неефективного використання вкладених коштів.

Четверта умова – включення університетів в національну інноваційну систему, щоб вони були спроможні давати відповіді на виклики сьогодення. Насамперед це стосується економічного та соціального зростання шляхом створення якісно нових знань, пошуку відповідних рішень, технологій, відкриттів, які спонукатимуть необхідні перетворення в суспільстві, державі та, зрештою, в усьому світі.

Британці стверджують, що найбільша перешкода на шляху позитивного розвитку сучасного університету – це не брак матеріальних ресурсів, не обмежуючі розвиток режими тощо. Все це справді важливо, але головне – це наші уявлення, енергія і наша мужність щось змінити, аби продовжувати рухатися вперед [11].

Бібліографічні посилання

1. **Tighe T.** Who's in Charge of America's Research Universities? A Blueprint for Reform. – State University of New York Press. – N.Y., 2003. – P. 190.
2. **Flower J.** Downstairs. Upstairs. The Changed Spirit and Face of College Life in America. – The University of Akron Press. – Akron, 2003. – 375 p.
3. **Луков В. А.** Мировая университетская культура / В. А. Луков // Знание. Понимание. Умение. – 2005. – № 3. – С. 32–33.
4. **Сисосва С. О.** Проблеми дистанційного навчання: педагогічний аспект / С. О. Сисосва // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2003. – Вип. III–IV. – С. 78–87.
5. **Згуровський М. З.** Дипломована псевдоосвіта, або суперечності перехідного періоду у сфері вищої освіти України / Михайло Згуровський // Дзеркало тижня. – 2006. – № 6.

6. Яковенко Л. І. Економічні основи модернізації вищої освіти в умовах становлення економіки знань / Л. І. Яковенко, О. В. Пашенко. – Полтава: Скайтек, 2011. – 216 с.
7. Формирование общества, основанного на знаниях. Новые задачи высшей школы // Публикации Всемирного банка; пер. с англ. – М: Весь Мир, 2003. – 232 с.
8. Salmi H. Public understanding of science: universities and science centres. Management of University Museums. Education and skills. – OECD, Paris, 2001. – P. 51–161.
9. Education at a Glance 2011. OECD INDICATORS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/dataoecd/61/2/48631582.pdf> – Organisation for economic co-operation and development
10. Тоффлер Э. Метаморфозы власти / Э. Тоффлер; науч. ред., авт. предисл. П. С. Гуревич. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 669 с.
11. Presidents' Declaration on the Civic Responsibility of Higher Education. – Campus Compact. – Providence, 2002. – 9 p.

Надійшла до редколегії 29.03.2012 р.

УДК 339.982

О. Б. Чернега, Ю. Г. Бочарова

*Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПІДСУМКИ ПЕРШОЇ ДЕКАДИ ХХІ СТОЛІТТЯ: ГЛОБАЛЬНІ АСИМЕТРІЇ ТА ДИСПРОПОРЦІЇ РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ

Здійснено аналіз сучасних особливостей прояву глобальних асиметрій та диспропорцій соціально-економічного розвитку, визначено найбільш суттєві «розриви» між бідними та багатими країнами.

Ключові слова: розвинені країни, країни, що розвиваються, асиметрії, диспропорції, абсолютний розрив, ООН, Всесвітній банк.

Проведен анализ современных особенностей проявления глобальных асимметрий и диспропорций социально-экономического развития, определены наиболее существенные «разрывы» между бедными и богатыми странами.

Ключевые слова: развитые страны, развивающиеся страны, асимметрии, диспропорции, абсолютный разрыв, ООН, Всемирный банк.

In the article the modern features of global asymmetries and disparities of socioeconomic development are analyzed. The most important gaps between the rich and poor countries are defined.

Key words: developed countries, developing countries, asymmetry, disparities, the absolute gap, UNO, World Bank.

Вступ. На початку ХХІ ст. асиметричність та диспропорційність соціально-економічного розвитку окремих суб'єктів світового господарства все більше поглиблюються, незважаючи на різноманітні позитивні впливи глобалізаційних процесів на господарчі процеси та значні зусилля світової спільноти, спрямовані на ліквідацію нерівності. Виникає нагальна потреба постійного моніторингу глобального рівня асиметричності та диспропорційності розвитку з метою зниження (або навіть ліквідації) негативних проявів глобалізації та підвищення ефективності наднаціонального регулювання макроекономічних процесів. Однак, незважаючи на актуальність такого роду аналітичних досліджень [1–15], сьогодні вони є фрагментарними і внаслідок цього не дають змоги досягнути сучасний стан та особливості прояву глобальної нерівності.